

СЛОВО РЕДАКТОРКИ. ПСИХОАНАЛІТИЧНА СТАТТЯ ЯК ЛИСТ ДРУГУ

Мар'яна Великодна, Ph.D. із психології, доцентка,
кафедра практичної психології,
Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл., Україна,
Дивізіон «Психоаналітична психологія і психотерапія» Національної психологічної асоціації, м. Київ, Україна

EDITORIAL. PSYCHOANALYTIC PAPER AS A LETTER TO A FRIEND

Mariana Velykodna, Ph.D. in Psychology, Associate Professor,
Practical Psychology Department,
Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine,
Psychoanalytic Psychology and Psychotherapy Division of the National Psychological Association, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6269-793X>
velykodna@kdpu.edu.ua

Спроба започаткування періодичного психоаналітичного видання, а особливо в час посиленої вразливості та невизначеності, нав'язаних війною, неможлива без підтримки шемкого сподівання, що українські психоаналітичні фахівці забажають, вирішать, наважаться і продовжать писати й публікувати статті. Та що означає це сподівання? Чому взагалі з'являються та виходять у читачий світ нові психоаналітичні твори?

Звичайно, до відповіді на це питання можна було б підійти з різних позицій. Наприклад, підкреслити наукову користь від збору, систематизації та висвітлення клінічних психоаналітичних спостережень, як того вимагає доба доказових підходів (Abbass et al., 2020). Або зробити наголос на освітній меті: опис психоаналітичного процесу є основою навчання, дослідження та оцінювання в ході аналітичного тренінгу, тому дуже важливо практикувати сам цей опис (Bernstein, 2008). Можна також розглянути народження статті в психодинамічному світлі як необхідну чи навіть неминучу появу заспокійливого слова на місці болісної поразки чи не менш болісного тріумфу від виконаної психоаналітичної роботи (Weegmann, 2018). І, врешті, говорити про творення психоаналітичних текстів у певній превентивній манері як про спосіб реалізації й тамування своїх нарцисичних потреб поза стосунками з аналізантом (Pavlovskaya, 2021). Однак, у цій короткій вступній статті я хочу окреслити дещо інше, не менш важливе.

Я переконана, що, крім цікавого клінічного випадку, спостереження або теоретичної ідеї, усвідомлення необхідності чи корисності писання, для оприлюднення психоаналітичного твору автору дуже потрібен образ досить хорошого читача, який забажає обійтися з цим текстом доволі уважно та сердечно.

Так, народження статті передбачає появу ідеї, спостереження, осяяння, якими кортить поділитися з іншими, але цього недостатньо. До прикладу, відвідування мало не кожного психоаналітичного заходу в Україні справляє на мене цікавий ефект, який не вщухає з роками: я знову і знову переживаю напролюд інтенсивний подив і захоплення тим інтелектуальним і чуттєвим *скарбом*, з яким зустрічаюся у виступах спікерів та в обговореннях учасників. Скарбом, який, я певна, здатен збагатити психоаналітичне мислення кожного, хто мав за щастя його засвідчити. Але яка частка цих виступів та обговорень буде в подальшому опублікована? Ця величина на сьогодні розмістилась десь між нулем та кількома одиницями, тим паче, якщо мати на увазі публікацію у фаховому виданні (яка, отже, увійде в бібліотеки, наукометричні бази, отримає очевидну поширеність і цитованість). Більше того, я дізналася, а особливо в останні місяці, про багатьох талановитих авторів, які роками пишуть свої психоаналітично зорієнтовані твори «в стіл», невпевно припускаючи, що колись вони стануть книгою (або ні).

Ідеї, отже, навіть приголомшливо цікавої та нової, не досить. Я вважаю, що для публікації автору важливо також припускати, що той інший, кому трапиться на очі певний текст, сприйме його, як добрий друг, який отримав довгоочікуваний лист. Друг, якому дуже цікаво, як справи в автора, що його чи її тішить або непокоїть. Другу буде цікаво спостерігати за думкою автора та за своїм відгуком на лист, і можливо, що друг щось напише у відповідь: одразу чи трохи згодом. Друг зовсім не обов'язково погодиться з написаним і цілком може подискутувати щодо теми, розвинути її далі. Але друг витримає заздрість чи осуд щодо змісту отриманого листа та не спопелить знецінювальним вогнем. Друг буде вдячним за лист як за момент екслюзивної зустрічі з чимось суб'єктивно важливим. Тоді йому можна безпечно показати свій, такий завжди недосконалий, текст з усіма його нашаруваннями, у тому числі дуже особистими, саморозкривальними.

Вважаю, серед психоаналітичних авторів найбільше пощастило тим, хто дійсно зустрів таких друзів, у тому числі в колі колег. І тим самим має когось, хто з ширим інтересом цікавитиметься певним твором на етапі ідеї, сумніву, чернетки (згадайте численні Фройдіві листування як ілюстрацію до сказаного). Здорово, коли цей хтось і сам іноді пише, тож розуміє та поділяє цю особливу складність так переповісти позамовний аналітичний досвід, щоб читачу вдалося його уявити та емоційно відчувати, як зауважив Т. Огден (Ogden, 2005). Цей досвід дружнього читача тоді певною мірою буде доступний перенесенню на невизначену читачську аудиторію або, принаймні, допоможе хоча б трохи послабити негативне перенесення на неї. Я умисне опушу інші внутрішньопсихічні процеси, які беруть важливу участь у формуванні образу читачького іншого (див. напр. Slochower, 1998), щоб не відводити увагу від очевидного: реальний читач і реальний відгук важливі. І я вважаю, нам варто бути більш залученими та щедрими на відгуки читачами психоаналітичних творів.

Коли йдеться про сучасний журнал, а точніше про науковий журнал, який має усталену процедуру подвійного рецензування наосліп ("double-blind peer review", де "peer" як «рівня, ровесник» чомусь постійно вислизає з перекладу), описане «листування між друзями» залучає більше учасників. Процес "peer review" (який я аматорськи перекладаю як «дружнє рецензування», знаючи, утім, що "peer" означає також «придивлятися») не є звичайним рецензуванням (просто "review"), яке міг би виконати науковий керівник, опонент, член якоїсь комісії, ради журналу. Йдеться про правило, за яким рукопис поданої автором статті в анонімному вигляді незалежно й на волонтерських засадах читають двоє колег, які самі є авторами статей і мають певний (не всеохопний) досвід

у темі статті. Формальне завдання цих колег – продивитися статтю та визначити, чи вона вже готова до друку відповідно до вимог журналу (за структурою, оформленням, достатнім рівнем обґрунтування), чи потребує якогось доопрацювання автором, перш ніж дістатися читача. Але більш важливим, на моє переконання, є неформальний бік цього читання. Рівня-рецензент повідомляє автору про те, як він зрозумів, відчув, уявив зміст цього листа, у яких місцях забракло якихось деталей для повного розуміння, а що, можливо, здалося зайвим.

Я фантазую, що рецензенту в цей час дуже важливо стати найкращим другом автора, найбільшим уболівальником його чи її успіху. Іноді, скажімо, йдеться про зустріч із чимось кардинально новим і невідомим. Уявіть, що Вам до рук трапився перший чернетковий варіант тексту якогось дуже відомого сьогодні психоаналітика, який свого часу був новатором. Припустимо, Ви першим чи першою читаете якусь працю Біона, Анзєс чи Лакана. Ви бачите щось нове, маловідоме, цікаве, але, ймовірно, ще не до кінця сформульоване. Це момент, коли багато залежить від того, яким буде відгук. Важливо знайти цей баланс підтримки, делікатності та щирості, який і не дозволить надрукувати щось потенційно геніальне неготовим і сирим (бо так воно, ймовірно, загубиться й не отримає заслуженого визнання), і не пошкодить авторський задум і сміливість писати. Які слова Ви обрали б для такої місії?

Або інакше, уявіть, що до Вас на рецензію потрапляє текст, з яким Ви абсолютно не згодні. Теорії, на які спирається автор, не переконливі для Вас, а висновки протилежні тим, які зробили б Ви. Бути дружнім рецензентом, тим не менше, вимагає утриматися від так званого гейткіпінгу (від англ. gatekeeping, буквально – охорона воріт), явища, коли люди, наділені певною владою, здатні зловживати нею, обмежуючи доступ інших до інформації, ресурсів, можливостей та прав. На що орієнтуватися? Як надати чесну оцінку й відгук, коли acting out у вигляді відкидання тексту як узагалі не вартого уваги стає таким спокусливим? Це непросте питання. Втім, важливо пам'ятати про наш спільний виграш, якщо дати місце для різних голосів, які представляють психоаналіз таким строкатим, політеоретичним, різногалузевим, яким ми його маємо: у психологічних, психотерапевтичних, філософських, соціологічних, культурологічних, педагогічних, філологічних, медичних та інших оптиках і вжитках. У такому разі стає зрозумілим, що рецензента запрошено лише переконатися, що автор доклав достатніх зусиль для обґрунтування свого матеріалу, але автор не може

й не зобов'язаний передати в тексті позицію рецензента. Натомість рецензент має право написати альтернативну статтю, у тому числі статтю-коментар до поданого тексту, де запропонувати читачам іще один погляд на цю тему.

Я мала змогу неодноразово переконатися особисто, що уважний, залучений рецензент, готовий поділитися чесним враженням і конструктивними критичними зауваженнями – половина успіху кінцевого тексту. І дуже хороша новина полягає в тому, що в Україні зараз є чимало авторів, чий досвід, компетентність і бажання дозволяють їм проводити рецензування творів на найвищому рівні.

Що ж, друзі, я прагнула сказати вам цим листом? Передусім, що наш колективний психоаналітичний листонаш запрацював: зусиллями кількох десятків фахівців (формальних і неформальних членів редакційної ради, авторів, рецензентів, видавців, просто уболівальників) нам вдалося оформити «Український психоаналітичний журнал», щоб поєднати скарби українських психоаналітичних авторів із залученими читачами. Ми запрошуємо вас писати нам: авторські твори із психоаналізу, психоаналітичної психології та психотерапії, авторські огляди книг, статті-відповіді на вже опубліковані статті, звітні статті з ваших заходів (семінарів, конференцій, круглих столів тощо), резолюції, переклади творів, люб'язно наданих іноземними авторами. Колективи авторів також можуть звернутися із запитом на створення спеціального тематичного випуску (наприклад, для публікації матеріалів конференції). І ми запрошуємо читати та уболівати за українських авторів і перекладачів, слідувати за розвитком їхніх ідей та майстерності слова, вчитися на їхньому клінічному досвіді, дивуватися й сперечатися подумки та вголос.

Насамкінець я хочу засвідчити свою глибоку повагу та вдячність українським та іноземним психоаналітичним фахівцям за різнобічне сприяння появі цього журналу через надання авторських робіт і перекладів, залучене фахове рецензування та дружню підтримку, зокрема членам Українського психоаналітичного товариства, Української спілки психотерапевтів, Української конфедерації психоаналітичних психотерапій, Української асоціації аналітичної психології, Товариства психоаналізу та психоаналітичної психології (Дивізіон 39) Американської психологічної асоціації, Міжнародної психоаналітичної асоціації і, звичайно, Дивізіону «Психоаналітична психологія і психотерапія» Національної психологічної асоціації як ініціаторам заснування журналу. Окрему подяку висловлюю науковцям-психологам непсихоаналітичних підходів, які посприяли офіційному оформленню журналу за українськими вимогами.

Список літератури:

- Abbass, A.A., Tasca, G.A., Vasiliadis, H.M., Spagnolo, J., Kealy, D., Hewitt, P.L., ... & Doidge, N. (2020). Psychodynamic therapy in Canada in the era of evidence-based practice. *Psychoanalytic Psychotherapy*, 34(2), 78–99. <https://doi.org/10.1080/02668734.2020.1803390>
- Bernstein, S.B. (2008). Writing about the psychoanalytic process. *Psychoanalytic Inquiry*, 28(4), 433–449. <https://doi.org/10.1080/07351690802212694>
- Ogden, T.H. (2005). On psychoanalytic writing. *The International Journal of Psychoanalysis*, 86(1), 15–29. <https://doi.org/10.1516/VW6M-4T04-BLMW-8X8B>
- Pavlovskaya, O. (2021). Psychoanalytic society as a space for the existence of the wish. *Life and death of psychoanalytic societies: lessons from history and new prospects for unions: Conference proceedings*. The 1st All-Ukrainian online conference with international participation, January, 23–24, Kyiv [electronic book], 90–97.
- Slochow, J. (1998). Illusion and uncertainty in psychoanalytic writing. *The International Journal of Psycho-Analysis*, 79(2), 333.
- Weegmann, M. (2018). *Psychodynamics of Writing*. Routledge.